

Flora- en faunaonderzoek Kristalbad

Definitief

Opdrachtgever:

Waterschap Regge en Dinkel
Postbus 5006
7600 GA ALMELO

Opdrachtnemer:

Eelerwoude B.V.
Mossendamsdwarsweg 3
7472 DB Goor
Tel.: 0547-263515 Fax: 0547-263315
e-mail: info@eelerwoude.nl
<http://www.eelerwoude.nl>

Project nr. 3684

<i>Opgesteld door</i>	<i>Gecontroleerd</i>	<i>Datum</i>
G. Lubbers	F. Koop	9 oktober 2009

INHOUD

1.	HUIDIGE SITUATIE EN PLANVORMING.....	1
1.1	Aanleiding en doel.....	1
1.2	Gebiedsbeschrijving.....	1
1.3	Ruimtelijke ontwikkelingen.....	1
1.4	Beleidskader.....	2
2.	METHODE EN ONDERZOEKSRESULTATEN.....	4
2.1	Methode.....	4
2.2	Broedvogels.....	5
2.3	Vleermuizen.....	6
2.4	Overige zoogdieren.....	7
2.5	Amfibieën en vissen.....	8
2.6	Overige beschermde soorten.....	8
3.	ANALYSE EN CONCLUSIES.....	9
3.1	Gebiedsontwikkeling heeft een overwegend positief effect op flora en fauna.....	9
3.2	Vogels.....	9
3.3	Vleermuizen.....	10
3.4	Overige zoogdieren.....	11
3.5	Amfibieën en vissen.....	12
3.6	Overige soorten.....	13
3.7	Ontheffingsaanvraag noodzakelijk voor waterspitsmuis en poelkikker.....	13
3.8	Afbakening.....	14

LITERATUUR
BIJLAGEN

1. HUIDIGE SITUATIE EN PLANVORMING

1.1 Aanleiding en doel

In opdracht van Waterschap Regge en Dinkel is in het voorjaar en de zomer van 2009 een flora- en faunaonderzoek uitgevoerd voor de projectlocatie Kristalbad (figuren 1 en 2). Het onderzoek is bedoeld als actualisatie van een uitgebreid flora- en faunaonderzoek uit 2004 en volgt op een verkennend onderzoek ('Quick-scan') in februari 2009 (Eelerwoude, 2004/2009).

Deze rapportage richt zich vooral op een weergave van de resultaten van het aanvullende veldonderzoek 2009. Waar nodig wordt verwezen naar de rapportage van het basisonderzoek uit 2004 (Eelerwoude, 9 december 2004).

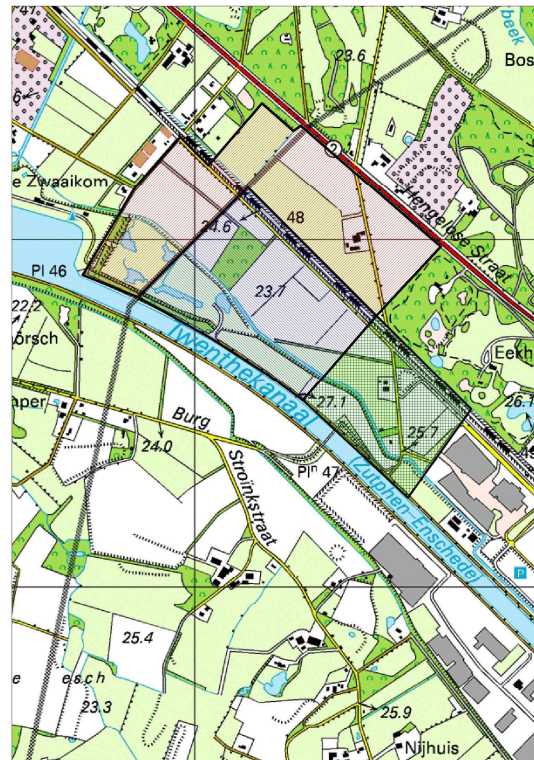
1.2 Gebiedsbeschrijving

Het plangebied ligt aan de noordwestzijde van Enschede. Het gebied ligt ingesloten tussen het Twentekanaal in het zuiden en de Enschedesestraat / Hengelosestraat in het noorden (figuur 2). De spoorlijn Hengelo-Enschede loopt dwars door het gebied. De oostzijde wordt gevormd door de bosgebieden van landgoed De Eekhof en aan de westzijde wordt het onderzoeksgebied begrensd door de woningen en tuinen aan de Kettingbrugweg.

Het plangebied omvat een al bestaand rietmoeras met wilgenstruweel en een beek, een aantal bomenrijen, singels en houtwallen, akkers en intensief bemeste graslanden. Verder liggen binnen het plangebied een boerenerf, de spoorlijn Hengelo-Enschede en de verharde Broeierdweg waarlangs laanbeplanting aanwezig is.

1.3 Ruimtelijke ontwikkelingen

Binnen het plangebied gaan grote veranderingen plaatsvinden. Er zal een functieverandering plaatsvinden van een

Figuur 1: Ligging van het projectgebied ten noordwesten van Enschede. De rode arcering betreft het onderzoeksgebied in 2009, de blauwe arcering heeft betrekking op het onderzochte gebied in 2004 en 2009. Het groen gearceerde deel aan de zuidoostzijde is alleen in 2004 onderzocht.

agrarische bestemming naar een natuur- en waterbergingsfunctie. Voor de functie natuur wordt het gebied ingericht als ecologische verbindingszone met zowel een "natte" als een "droge" corridor. De natte corridor zal bestaan uit een verlandings- of oeverzone met ruigtevegetaties en struweel. De droge corridor wordt gerealiseerd door het aanplanten van een aaneengesloten bomenrij. Voor boomarter, maar ook voor andere landgebonden dieren worden moeilijk passeerbare obstakels zoals de spoorlijn en de Hengelosestraat middels faunapassages overbrugbaar gemaakt. Hiervoor moeten enkele faunatunnels worden aangelegd. Binnen het plangebied moet in de toekomst ongeveer 187.000m³ water geborgen worden

om piekafvoeren op te kunnen vangen. Hiervoor laat men periodiek de natte corridor inunderen. Voor deze ingrepen is een onderzoek in het kader van de Flora- en faunawet noodzakelijk. Bijlage 2 geeft een overzicht van het voorlopige inrichtingsplan.

Op dit moment (september 2009) wordt het concept-ontwerp opgesteld. Om in deze fase van het planproces te kunnen komen tot een effectenbeoordeling en toetsing in het kader van de Flora en faunawet, is uitgegaan van de volgende uitgangspunten:

- de huidige beek wordt vergraven
- (grote delen) van het huidige rietmoeras worden vergraven
- de laanbepanting langs de Broeierdweg en de houtwal (markenscheiding) blijven gehandhaafd
- de opgaande bepanting tussen het rietmoeras en het Twentekanaal, als ook langs de Kettingbrugweg blijven gehandhaafd
- de bosclementen en de poel centraal in het plangebied zullen verdwijnen
- de bebouwing op het erf langs de Broeierdweg blijft ongewijzigd aanwezig
- er vinden geen grote wijzigingen plaats in de (straat)verlichting binnen het plangebied

1.4 Beleidskader

Elke ruimtelijke ontwikkeling of inrichting moet worden getoetst aan de Flora- en faunawet. De Flora- en faunawet voorziet in de bescherming van een aantal inheemse planten- en diersoorten en gaat hierbij uit van het 'nee, tenzij'-beginsel. Centraal hierbij staat de zorgplicht. De zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende planten en dieren en hun leefomgeving. De Flora- en faunawet hanteert een driedeling in beschermingscategorieën:

1. tabel 1-soorten: de meest algemene soorten waarvoor een vrijstellingsregeling geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen. Dit betekent dat voor

deze soorten geen ontheffing hoeft te worden aangevraagd.

2. tabel 3-soorten: strikt beschermde soorten: de Habitatrichtlijnsoorten en een selectie van de zwaardere categorieën van de Rode Lijst
3. tabel 2-soorten: een tussencategorie, de resterende beschermde soorten. Hiervoor geldt een vrijstelling wanneer wordt gehandeld volgens een goedgekeurde gedragscode. In andere gevallen kan voor deze soorten een ontheffing noodzakelijk zijn.

Vogels nemen in de Flora- en faunawet een bijzondere positie in. Vogels worden tijdens het broedseizoen beschermd door de Flora- en faunawet. Voor het aantasten van broedende vogels geldt een zware toets vergelijkbaar met tabel 3-soorten. Daarnaast zijn voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van een aantal vogelsoorten jaarrond beschermd (mits niet definitief verlaten). Het betreft nesten van boomvalk, buizerd, gierzwaluw, huismus, grote gele kwikstaart, havik, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief en zwarte wouw.

Voor een nadere toelichting op de Flora- en faunawet wordt verwezen naar bijlage 1.

Figuur 2. Overzicht projectgebied Kristalbad (gebiedsbegrenzing met zwarte lijn).

2. METHODE EN ONDERZOEKSRESULTATEN

2.1 Methode

Het veldonderzoek is uitgevoerd in de periode van 8 april tot 23 september 2009 en heeft zich gericht op het inventariseren van vleermuizen, vast rust- en verblijfplaatsen van broedvogels, strikt beschermde amfibieën en reptielen, vissen en de soorten eekhoorn en steenmarter. Uiteraard zijn waarnemingen van andere (bijzondere en) beschermde soorten ook genoteerd en betrokken bij het veldonderzoek. Het veldonderzoek is uitgevoerd door T. Dolstra, M. Volkers en G. Lubbers. Genoemde personen beschikken over een uitgebreide soortenkennis en veel ervaring op het gebied van soortinventarisaties en advisering in het kader van natuurwetgeving.

Broedvogels

Voor broedvogels is gebruik gemaakt van de methode van uitgebreide territoriumkartering (Van Dijk, 2003), waarbij alleen de minder algemene soorten kwalitatief zijn geïnventariseerd. Van de algemene soorten is wel de aanwezigheid als broedvogel genoteerd, er is echter geen informatie verzameld over aantallen en broedlocaties. De inventarisatie heeft zich vooral gericht op vogelsoorten die jaarrond gebruik maken van hun vaste rust- en verblijfplaatsen (met name uilen en roofvogels). Dit vanwege de enigszins afwijkende beschermingsstatus die deze soorten genieten in de Flora- en faunawet.

Bij de methode van uitgebreide territoriumkartering worden territorium-indicerende waarnemingen (zang, balts etc.) zo nauwkeurig mogelijk op kaart ingetekend. Het veldwerk is uitgevoerd in drie veldronden in de vroege ochtenduren van 8 april, 20 mei en 26 juni 2009. Tot slot is in juli op het erf langs de Broeierdweg navraag gedaan naar aanwezigheid van uilen, roofvogels, vleermuizen en soorten als steenmarter, egel en eekhoorn.

Foto 1. Beek ter hoogte van ijsstadion, net buiten het plangebied.

Vleermuizen

De veldbezoeken vonden plaats in de avond- en ochtendschemering onder gunstige waarnemingsomstandigheden (weinig wind, geen neerslag, > 12° C). Het veldwerk is te voet uitgevoerd met behulp van een batdetector (Pettersson D100 en D240x). Van enkele waarnemingen zijn geluidsopnamen gemaakt die op kantoor voor determinatie zijn geanalyseerd in het softwareprogramma Batsound. Tijdens het veldwerk zijn aanvullend waarnemingen van andere beschermde soorten zoals uilen verzameld. Er zijn aan het gebied 6 veldbezoeken gebracht op 22 april, 9 juni (2 personen in avond), 26 juni (ochtend), 14 september (avond) en 23 september (avond). Daarnaast is, zoals al eerder vermeld, op het aanwezige erf navraag gedaan naar de eventuele aanwezigheid van (verblijfplaatsen) van vleermuizen. Het vleermuisonderzoek volgt het 'Protocol voor vleermuisinventarisaties' dat in april 2009 door DLG is goedgekeurd en wordt gehanteerd door het Netwerk Groene Bureaus (waarbij Eelerwoude is aangesloten) voor het uitvoeren van vleermuisonderzoek.

Amfibieën

De aanwezige waterelementen en het rietmoeras zijn bemonsterd met een schepnet op 20 mei 2009. De aandacht ging vooral uit naar waarnemingen van kritische en vrij zeldzame soorten als boomkikker, poelkikker en kamsalamander.

Overige soorten

Op 29 mei is het gebied overdag bezocht om een beeld te krijgen van aanwezige libellen. Van de overige soorten (flora, reptielen, ongewervelden) zijn waarnemingen genoteerd tijdens de verschillende veldbezoeken en is navraag gedaan bij omwonenden.

2.2 Broedvogels

Binnen het projectgebied zijn in 2009 van tenminste 39 broedvogelsoorten territoria vastgesteld (tabel 1 en bijlage 3). Tijdens het onderzoek in 2004 werden in een enigszins afwijkend gebied, 39 tot 42 broedvogelsoorten vastgesteld. In vergelijking met 2004 zijn dodaars, fuut, goudhaan, grote gele kwikstaart, kuifeend, nachtegaal, ringmus en staartmees in 2009 niet meer vastgesteld. In vergelijking

met 2004 zijn in 2009 de boomklever, boomkruiper, grauwe vliegenvanger, groene specht, grote bonte specht, huismus, Kievit en sprinkhaanzanger, in 2009 als 'nieuwe soort' vastgesteld. De verschuiving in soortensamenstelling komt voor een belangrijk deel voort uit een verschil in de begrenzing van de onderzoekslocaties. Zo is de grote gele kwikstaart in 2004 aangetroffen bij een brug over de beek, op een locatie ver buiten het onderzoeksgebied in 2009. Dat de soort nu niet is vastgesteld wil dus niet zeggen dat hij hier ook niet meer voorkomt. Opvallend in vergelijking met 2004 is wel het schijnbaar ontbreken van een aantal kritische en minder algemene moeras- en struweelvogels. Zo zijn in 2009 de dodaars, kuifeend en nachtegaal niet meer vastgesteld. Ook de ringmus verdween, vermoedelijk door het verdwijnen van een aantal agrarische erven ten behoeve van het nieuwe ijsstadion.

Van de 39 broedvogelsoorten die in 2009 zijn vastgesteld komen groene specht, huismus en koekoek op de Rode Lijst¹ van bedreigde en kwetsbare vogels uit 2004 voor.

Er zijn binnen het plangebied geen territoria

soort	2004	2009	soort	2004	2009
boomklever	0	1	kuifeend	1	0
boomkruiper	0	1	meerkooit	3	+
bosrietzanger	8	+	merel	13	+
bosuif	?	0	nachtegaal	1	0
dodaars	1	0	pimpelmees	8	+
ekster	6	+	rietgors	2	+
fazant	4	+	ringmus	1	0
fitis	1	+	roodborst	2	+
fuut	1	0	scholekster	1	1
gaai	2	+	soepeend	3	+
gekraagde roodstaart	2	2	spreuw	5	+
goudhaan	1	0	sprinkhaanzanger	0	1
grasmus	9	+	staartmees	1	0
grauwe vliegenvanger	0	1	steenuif	?	0
groene specht	0	2	tjiftjaf	21	+
grote bonte specht	0	2	tuinfluiter	6	+
grote gele kwikstaart	1	0	vink	9	+
heggemus	13	+	waterhoen	6	+
houtduif	19	+	wateraal	2	1
houtsnip	0	0	wilde eend	17	+
huismus	0	2-3	winterkoning	12	+
kerkuif	?	0	witte kwikstaart	1	+
Kievit	0	2	zanglijster	2	+
kleine karekiet	9	+	zwarte kraai	7	+
koekoek	1	1	zwartkop	12	+
koolmees	12	+			

Tabel 1. Overzicht van in 2004 en 2009 vastgestelde broedvogelsoorten en aantal territoria (+ = aanwezig als broedvogel).

van uilen of roofvogels aangetroffen. Op het erf aan de Broeierdweg worden volgens informatie van de bewoners wel eens steenuilen waargenomen, maar de soort broedt hier niet.

'Rode lijsten zijn voor verschillende soorten planten en dieren opgesteld en geven een overzicht van soorten die op landelijke schaal verdwenen zijn, sterk zijn achteruitgegaan of zeldzaam en daardoor bedreigd en kwetsbaar zijn. Ze dienen als graadmeter bij het natuur- en landschapsbeleid en veel soorten zijn inmiddels opgenomen als beschermde soort in de Flora en faunawet. De Rode Lijst heeft geen wettelijk bindende status.

Van de lijst met broedvogels die jaarrond gebruik maken van hun vaste rust- en verblijfplaatsen en om die reden ontheffingsplichtig zijn, komt alleen de huismus binnen het plangebied voor. Daarbij is uitgegaan van de nieuwe vogellijst die sinds 26 augustus van dit jaar door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wordt gehanteerd.

Niet broedvogels

Tijdens het avondbezoek op 23 september werd in het rietveld een slaapplaats van circa 750 spreeuwen vastgesteld. Ook in april 2004 werden hier al overnachtende spreeuwen opgemerkt. Toen ging het om circa 450 exemplaren.

2.3 Vleermuizen

Tijdens het veldonderzoek in 2009 zijn in het gebied zes vleermuissoorten aangetroffen: gewone dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis (bijlage 4). Het gaat met uitzondering van meervleermuis om in Nederland (vrij) algemeen voorkomende soorten. De meervleermuis is in de regio Oost-Nederland een vrij zeldzame soort die vooral voorkomt boven grote waterelementen zoals kanalen en plassen.

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is de meest talrijke vleermuissoort in het gebied. Er zijn in het gebied geen verblijfplaatsen aangetroffen, maar het is waarschijnlijk dat enkele dieren zich ophouden in gebouwen op het erf aan de Broeierdweg. Het merendeel van de waargenomen dwergvleermuizen is echter afkomstig van verblijfplaatsen (in gebouwen)

buiten het plangebied. 's Avonds steken enkele tientallen dieren de Hengelose Straat over en vliegen via de laanbeplanting van de Broeierdweg, langs een houtwal richting de beek. Van hieruit verspreiden de vleermuizen zich verder over het gebied waarbij grote aantallen korte of langere tijd foerageren in en rond de beek en beplantingen langs het Twentekanaal en de Kettingbrugweg. Een klein aantal dieren steekt 's avonds hier het Twentekanaal over om te gaan foerageren in Twekkelo. In de ochtendschemering zijn enkele langsvliegende exemplaren opgemerkt die over de beek vlogen, vermoedelijk op weg naar hun verblijfplaats(en) ten noorden van de Hengelose Straat.

Baltsende dwergvleermuizen zijn slechts in kleine aantallen waargenomen, voornamelijk rond gebouwen net buiten het plangebied. Geen van de waarnemingen wijst op een verblijfplaats binnen het plangebied.

In 2004 zijn in het gebied geen gewone dwergvleermuizen waargenomen. Het is echter waarschijnlijk dat een aantal van de toen waargenomen watervleermuizen rond de beek, vermoedelijk betrekking heeft gehad op foeragerende gewone dwergvleermuizen. Vliegroutes of verblijfplaatsen van de soorten waren toen in ieder geval niet aanwezig.

Ruige dwergvleermuis

Van de ruige dwergvleermuis werd tijdens het laatste veldbezoek op 23 september een baltsend en foeragerend exemplaar aangetroffen in de omgeving van het kanaal en het rietmoeras. In 2004 werd de soort niet waargenomen.

Laatvlieger

De laatvlieger is sinds september dit jaar opgenomen op de zogenaamde Rode Lijst van kwetsbare en bedreigde vleermuissoorten. De waargenomen aantallen in het gebied zijn klein en hebben betrekking op enkele foeragerende exemplaren. Gelet op het tijdstip van de waarnemingen wordt vermoed dat zich in de woonhuizen langs de Kettingbrugweg ter hoogte van de Hengelose Straat, een verblijfplaats van deze soort bevindt. Tijdens het laatste veldbezoek op 23 september werden tenminste vier langsvliegende laatvliegers opgemerkt die ter hoogte van Kettingbrugweg het Twentekanaal overstaken

richting Tweekelo. Vermoedelijk waren de dieren afkomstig uit de woningen langs de Kettingbrugweg, hier werden in tegenstelling tot andere veldbezoeken, die avond geen foeragerende laatvliegers meer waargenomen.

In 2004 werd slechts één langsvliegende laatvlieger gehoord boven het Twentekanaal.

Watervleermuis

Van de watervleermuis zijn in 2009 enkele foeragerende dieren aangetroffen boven de beek ter hoogte van de Kettingbrugweg en boven het Twentekanaal. Verblijfplaatsen of belangrijke vliegroutes zijn niet vastgesteld en bevinden zich waarschijnlijk ook niet binnen het plangebied.

In 2004 behoorde de watervleermuis tot de meest talrijke soort in het gebied. Zoals al eerder vermeld heeft een deel van de waarnemingen vermoedelijk betrekking gehad op (foeragerende) gewone dwergvleermuizen. In beplanting rond een erf grenzend aan de beek werd destijds een verblijfplaats van watervleermuizen vermoed. De beek had daarbij een belangrijke functie als vliegroute. Het erf en de beplanting zijn inmiddels verdwenen en op de locatie is een ijsstadion gerealiseerd. Het lijkt er op dat de beek daarmee ook zijn functie als vliegroute heeft verloren.

Rosse vleermuis

Van de rosse vleermuis werden enkele foeragerende en langsvliegende dieren waargenomen. De meeste waarnemingen zijn tijdens het laatste veldbezoek op 23 september verzameld. Gelet op het tijdstip, het aantal dieren en het gedrag van de vleermuizen bevond de verblijfplaats zich buiten het plangebied, maar wel op korte afstand hiervan. Rosse vleermuizen bewonen in hoofdzaak boomholten.

Ook in 2004 werd de soort waargenomen. Toen werden verschillende rosse vleermuizen vastgesteld die vroeg in de avond foerageerden boven het rietmoeras. De verblijfplaats bevond zich waarschijnlijk buiten het plangebied, mogelijk ten noorden van het plangebied.

Meervleermuis

Op 9 juni werd boven het Twentekanaal een langsvliegend exemplaar waargenomen. De vliegrichting is onbekend, maar kleine aantallen meervleermuizen worden vaker waargenomen boven diverse kanalen en plassen in de omgeving Enschede, Hengelo en Almelo (*Bode et al., 1999*). In 2004 werd de soort niet waargenomen.

Gewone grootoorvleermuis

De waarneming van een foeragerende gewone grootoorvleermuis in 2004 is enigszins dubieus. Het gaat om een waarneming in het open terrein bij het Twentekanaal, een ongeschikt foerageergebied voor deze vrij kritische soort. Vermoed wordt dat het gaat om een foutieve determinatie en dat de waarneming betrekking heeft gehad op een watervleermuis. De gewone grootoorvleermuis geldt als een moeilijk te inventariseren soort doordat hij gebruik maakt van een fluisterzonde. In 2004 werd in tegenstelling tot nu nog niet gewerkt met opnameapparatuur en konden onduidelijke waarnemingen nog niet worden geanalyseerd in determinatiesoftware. Een en ander maakt dat oude waarnemingen van deze soort met de nodige voorzichtigheid moeten worden bekeken. Op basis van aanwezig biotoop is het niet waarschijnlijk dat het hier ging om een grootoorvleermuis. In 2009 zijn geen grootoorvleermuizen waargenomen.

2.4 Overige zoogdieren

Evenals in 2004 zijn in het gebied ree, haas, konijn en egel waargenomen (kaartbijlage 5). De haas komt in kleine aantallen voor, maximaal zo'n 3 exemplaren per veldronde. Het ree is vermoedelijk afkomstig van het aangrenzende bosgebied van landgoed De Eekhof. Er zijn geen waarnemingen verricht van eekhoorn en steenmarter. Navraag bij omwonenden leverde geen informatie op over deze soorten.

In 2004 is een lifetrap-onderzoek uitgevoerd in verband met de mogelijke aanwezigheid van de strikt beschermde veldspitsmuis en waterspitsmuis. Van de waterspitsmuis werd inderdaad een exemplaar gevangen. Verder bleek in de moerasruigte een grote populatie

van dwergmuis aanwezig en werden bosmuis, gewone en tweekleurige bosspitsmuis en rosse woelmuis gevangen.

roodoogjuffer, lantaarntje, platbuik, smaragdlibbel en vuurjuffer. Geen van de aangetroffen soorten heeft een beschermde status in de Flora- en faunawet.

2.5 Amfibieën en vissen

Het veldbezoek op 20 mei resulteerde in de vangst van enkele poelkikkers en kleine watersalamanders in een poel in het beselement centraal in het plangebied (kaartbijlage 6). In het rietmoeras werden diverse roepende padden gehoord. Ook in de beek werd kleine watersalamander aangetroffen, samen met tiendoornige stekelbaars, riviergrondel en enkele (beschermde) berrmpjes.

In 2004 werd in de beek alleen tiendoornige stekelbaars gevangen. In het rietmoeras werden tientallen roepende groene kikkers gehoord. Om welke soort het ging is niet bekend. Verder zijn hier in 2004 enkele bruine kikkers waargenomen.

Foto 2. Vroege glazenmaker op kleding, waarneming in Kristalbad.

2.6 Overige beschermde soorten

Tijdens het veldwerk is extra aandacht besteed aan de mogelijke aanwezigheid van levendbarende hagedis en hazelworm. Beide soorten zijn niet waargenomen, geschikt biotoop voor beide soorten evenmin. De overige in de Flora en faunawet opgenomen soorten zijn dusdanig zeldzaam en grotendeels gebonden aan specifieke biotopen als schraal grasland, heide, hoogveen, laagveen en beken, dat het zeer onwaarschijnlijk is dat het plangebied voor deze soorten een functie vervuld.

Op 29 mei is het plangebied bezocht om een beeld te krijgen of de in 2004 in het gebied vastgestelde en in de regio zeldzame vroege glazenmaker nog in het gebied voorkwam. De soort werd inderdaad nog aangetroffen (foto 2). Het ging om tenminste 2 territoriale mannetjes. De beek en de moerasruigte blijken rijk te zijn aan libellen. Langs de beek vlogen (evenals in 2004) vele tientallen weidebeekjuffers. Andere waargenomen soorten zijn: azuurwaterjuffer, blauwe breedscheenjuffer, gewone oeverlibel, glasnijder, grote keizerlibel, kleine

3. ANALYSE EN CONCLUSIES

3.1 Gebiedsontwikkeling heeft een overwegend positief effect op flora en fauna

De ontwikkeling van het Kristalbad heeft op flora en fauna naar verwachting een overwegend positief effect. Zo wordt de oppervlakte rietmoeras waar nu minder algemene soorten als waterral, waterspitsmuis en vroege glazenmaker voorkomen, aanzienlijk uitgebreid. Ook voor (beschermde) soorten van droge milieus ontstaat door ontwikkeling van de droge corridor nieuw leefgebied.

Door de planrealisatie verdwijnt er echter (tijdelijk) ook leefgebied van beschermde soorten, een voorbeeld is de poel waarin de strikt beschermde poelkikker is aangetroffen. Daarnaast zal er tijdens de planrealisatie verstoring plaatsvinden van een aantal (strikt) beschermde soorten, bijvoorbeeld door het vergroeven het rietmoeras waarin de waterspitsmuis is aangetroffen.

In de nu volgende teksten wordt per soortgroep nader ingegaan op te verwachten effecten. Tevens wordt ingegaan op maatregelen om deze effecten te beperken en mitigeren.

3.2 Vogels

Effecten

Met betrekking tot de Flora- en faunawet is met name de aanwezigheid van vogelsoorten die jaarrond gebruik maken van vaste rust- en verblijfplaatsen (zgn. 'jaarrond-soorten') van belang. Op basis van de huidige wetgeving, die is aangepast op 26 augustus dit jaar, komen in het plangebied geen jaarrond-soorten voor. Naar aanleiding van deze wetswijziging wordt door het Ministerie van LNV een aanvullende vogellijst gehanteerd voor soorten die jaarlijks terugkeren naar hun nestplaatsen, maar hier niet jaarrond gebruik van maken. Het gaat om zgn. 'categorie 5'-soorten. Binnen het plangebied Kristalbad gaat

Foto 3. Beek ter hoogte van het rietmoeras.

het om boomklever, boomkruiper, ekster, gekraagde roodstaart, grauwe vliegenvanger, groene specht, grote bonte specht, koolmees, pimpelmees, spreeuw en zwarte kraai. Voor deze soorten geldt dat een ontheffing noodzakelijk is als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat noodzakelijk maken.

Zoals aangegeven zijn binnen het plangebied geen territoria van zgn. jaarrond-soorten vastgesteld. Van negatieve effecten op deze soorten is dan ook geen sprake. Na herinrichting van het gebied zal meer biotoopvariatie ontstaan. Dit leidt naar verwachting tot een groter aanbod aan voedsel (insecten, muizen etc.) voor deze en andere vogelsoorten, en heeft een overwegend positief effect. Mogelijk zullen zich dan ook enkele roofvogelsoorten of uilen in het gebied vestigen.

Met betrekking tot de aangegeven categorie 5-soorten worden door de ontwikkelingen geen negatieve effecten verwacht op de lokale of regionale populaties. Het gaat om (zeer) algemene soorten, waarvan het leefgebied en de (potentiële) nestlocaties over het algemeen gehandhaafd blijven. Er zijn geen zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden die vragen om bijzondere

maatregelen. Het aanvragen van een ontheffing wordt niet noodzakelijk geacht.

Mitigerende maatregelen

Door werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren wordt verstoring van broedende vogels voorkomen. De Flora en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen, maar globaal gaat het om de periode van half maart tot half juli.

Geadviseerd wordt om maatregelen te treffen om de vestiging van pioniersoorten als kleine plevier en oeverzwaluw te voorkomen. Het Ministerie van LNV werkt op dit moment aan een drietal pilots voor tijdelijke natuur, waarbij op voorhand ontheffing wordt verleend voor de eventuele vestiging van deze en andere beschermde soorten. Vooralsnog gaat het echter om een proef en is nog steeds een ontheffing noodzakelijk.

De kleine plevier broedt bij voorkeur op kale, onbegroeide terreinen. Vestiging van de soort kan worden voorkomen door tijdens de periode waarin de dieren zich in het gebied vestigen om hier te gaan broeden (periode van half april tot half mei), regelmatig verstorende werkzaamheden uit te voeren.

De oeverzwaluw maakt zijn nest bij voorkeur in steilranden van zand. Hij broedt ondermeer in zanddepots. Voorwaarde is dat de randen steil zijn. Het schuin afgraven van randen is de belangrijkste mitigerende maatregel om vestiging van de soort te voorkomen.

3.3 Vleermuizen

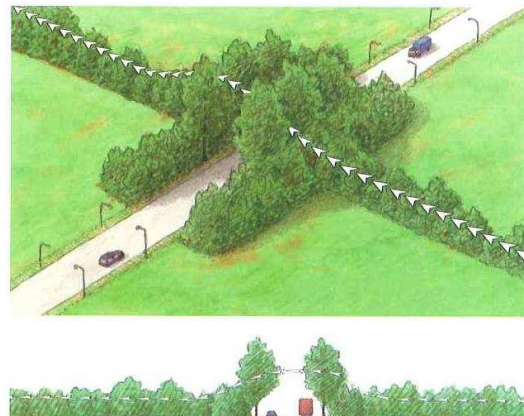
Effecten

Van de zes vleermuissoorten die dit voorjaar in het gebied zijn aangetroffen wordt alleen van de gewone dwergvleermuis een verblijfplaats van enkele dieren vermoed in gebouwen op het erf aan de Broeierdweg. Van laatvlieger wordt een verblijfplaats vermoed in gebouwen langs de Kettingbrugweg, buiten het plangebied. Het erf aan de Broeierdweg blijft ongewijzigd aanwezig. De woningen aan de Kettingbrugweg vallen buiten het projectgebied en de voorgenomen gebiedsontwikkeling. Op de functionele leefomgeving van beide soorten wordt een overwegend positief effect verwacht. Bestaand opgaand groen wordt zoveel mogelijk gehandhaafd en ingepast in de plannen en met de ontwikkeling van een

moerasgebied en nieuwe opgaande groenelementen ontstaat nieuw foerageergebied voor deze en andere vleermuissoorten. Van negatieve effecten is dan ook geen sprake.

De laanbeplanting langs de Broeierdweg en de houtwal die een oude markenscheiding markeert, vormen een belangrijke vliegroute voor gewone dwergvleermuis. Beide elementen worden in de plannen gehandhaafd. Wel worden in de houtwal openingen gekapt en delen van het wallichaam verwijderd zodat het te zuiveren oppervlaktewater de aangrenzende gebiedsdelen kan bereiken. De geleidende functie van de beplanting komt hierdoor naar verwachting niet in gevaar. De aanwezige struiklaag wordt zoveel mogelijk gehandhaafd. De in 2004 aangetroffen vliegroute van watervleermuis boven de beek bleek in 2009 niet meer aanwezig. Mogelijk is dit een gevolg van de ontwikkeling van het aangrenzende ijsstadion waarmee een vermoedelijke verblijfplaats van de soort is verdwenen. Met de handhaving van de twee genoemde groenelementen worden geen negatieve effecten verwacht op vliegroutes van vleermuizen.

De beplanting tussen het rietmoeras en het Twentekanaal en langs de Kettingbrugweg kan worden aangemerkt als belangrijk foerageergebied voor gewone dwergvleermuis. In de plannen blijven de bouselementen aanwezig. Van negatieve effecten op dit foerageergebied is daarom geen sprake.

Figuur 3. Voorbeeld van een 'hop-over'
(Bron: Met vleermuizen overweg, RWS).

Mitigerende maatregelen

Met de herinrichting van het gebied ontstaan kansen om de vliegroute van gewone dwergvleermuis over de Hengelosestraat naar de Broeierdweg en visa versa te optimaliseren. Dit kan door ter plaatse een zgn. 'hop-over' te realiseren. Door op de vliegroute geleidende beplanting aan te brengen worden de vleermuizen tijdens hun vlucht omhoog geleid zodat ze op veilige hoogte de kruising passeren. Het gaat om een aanvullende maatregel, ook zonder maatregelen functioneert de vliegroute getuige de waarnemingen tijdens het veldonderzoek.

Aandachtspunt bij de gebiedsinrichting is het (minimale) gebruik van straatverlichting. Veel vleermuissoorten staan bekend als gevoelig voor lichtverstoring. Anderzijds biedt dit feit ook mogelijkheden om vleermuizen op gevaarlijke locaties zoals op kruisingen te weren en te sturen naar onverlichte wegovergangen. Mogelijk kan de droge corridor de functie van de Broeierdweg op termijn overnemen, zeker wanneer hierlangs een opgaande beplanting aanwezig is. Andere mogelijkheden om lichtverstoring te voorkomen dan wel te minimaliseren zijn:

- het plaatsen van een bomenrij/boschages langs verlichtingsbronnen (afscherming van licht)
- het spaarzaam plaatsen van verlichtingsbronnen
- het zo laag mogelijk houden van de verlichtingsbronnen (liever lage masten op 3-4 m hoogte met een geringe mastafstand dan hoge masten op 5-6 m met een grotere mastafstand)
- het toepassen van naar beneden gerichte en strooilichtbeperkende armaturen
- het aan- en uitschakelen van verlichting met behulp van een tijdschakelaar of bewegingssensor.

3.4 Overige zoogdieren

Effecten

Het veldonderzoek leverde met uitzondering van de groep van vleermuizen en de vangst van waterspitsmuis in 2004, geen

waarnemingen van strikt beschermde zoogdiersoorten op. Het lifetraponderzoek in 2004 resulteerde niet in de vangst van de strikt beschermde veldspitsmuis. Op basis van nieuwe verspreidingsgegevens van de soort is het ook niet waarschijnlijk dat de veldspitsmuis binnen het plangebied voorkomt (*Snaak, 2008*). Andere (strikt) beschermde soorten als eekhoorn, steenmarter en das zijn niet vastgesteld. Het is niet waarschijnlijk dat van deze soorten toch verblijfplaatsen aanwezig zijn binnen het plangebied of dat het plangebied een essentieel onderdeel uitmaakt van hun leefgebied. Een soort als de steenmarter staat daarnaast bekend als een echte cultuurvolger en is in staat om zich relatief makkelijk aan veranderende omstandigheden aan te passen. De soort is inmiddels algemeen in Twente.

Op de in 2004 aangetroffen waterspitsmuis, maar ook op licht beschermde, maar in de regio schaars voorkomende dwergmuis, wordt met de ontwikkeling van nieuw rietmoeras vooral een positief effect verwacht. Omdat bij de herinrichting van het gebied ook delen van de beek en het huidige rietmoeras moeten worden vergraven, kan verstoring van beschermde soorten optreden. Voor de strikt beschermde waterspitsmuis zijn deze maatregelen ontheffingsplichtig.

Mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen moeten zich vooral richten op het voorkomen van schade en verstoring van waterspitsmuis. Het huidige rietmoeras moet om die reden dan ook nooit in zijn geheel worden vergraven, een gefaseerde uitvoering waarbij delen van het moeras ongestoord aanwezig blijven, is essentieel. Beter nog is om eerst het nieuwe rietmoeras te realiseren en vervolgens het huidige moerasgebied (gefaseerd) aan te passen.

Belangrijk is ook de uitvoeringsperiode. Versturende werkzaamheden tijdens het voortplantingsseizoen van de waterspitsmuis, de meest kwetsbare periode die globaal loopt van maart tot september, moeten worden vermeden. Aandachtspunt is ook de periode waarin de soort in winterrust gaat. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze periodes korter dan wel langer zijn. Indien mogelijk heeft het de voorkeur om

het werk uit te voeren in vorstvrije perioden vanaf september tot en met november. Minstens één week voorafgaand aan de werkzaamheden dient de vegetatie gemaaid te worden. Het maaisel moet daarbij worden afgevoerd.

Een andere mitigerende maatregel betreft de werkwijze. Tot zover praktisch toepasbaar, moeten werkzaamheden in één richting worden uitgevoerd, zodat verstoorde dieren de kans krijgen om vanuit de randen weg te vluchten naar niet verstoorde moerasdelen.

De oevers van de beek zijn over het algemeen steil, een oeverzone ontbreekt. Voor de waterspitsmuis vormt de beek daarmee een marginaal leefgebied. Aanvullende mitigerende maatregelen worden voor de beek daarom niet noodzakelijk geacht. Er zijn geen leefgebieden van de waterspitsmuis in de omgeving, het is daardoor ook niet waarschijnlijk dat de beek een essentiële verbinding vormt voor de soort.

3.5 Amfibieën en vissen

Effecten op amfibieën

Tijdens het veldonderzoek is de strikt beschermde poelkikker vastgesteld. De poel alsook het bosje en de ruigten hier omheen (het vermoedelijke overwinteringsbiotoop) zullen in de nieuwe plannen verdwijnen. Het aanvragen van een ontheffing voor de poelkikker vanwege vernieling, verstoring en schade aan zijn leefgebied (en verblijfplaats) is om die reden noodzakelijk. Met de ontwikkeling van het nieuwe rietmoeras en de realisatie van diverse nieuwe waterrelementen zoals poelen wordt overigens een overwegend positief effect op de poelkikker en andere amfibieënsoorten verwacht. Wel vraagt de ontwikkeling om een aantal specifieke, mitigerende maatregelen om schade te voorkomen dan wel zoveel mogelijk te beperken.

Mitigerende maatregelen voor amfibieën

Het dempen van de poel dient plaats te vinden buiten het voortplantingsseizoen van amfibieën in het algemeen en in het bijzonder de poelkikker. Kap van het omringende bos en daarmee van het overwinteringsbiotoop moet plaats vinden buiten de overwinteringsperiode. De overwinteringsperiode loopt globaal van 31

oktober tot 1 april. Rekening houdend met beide aspecten alsook de mogelijke aanwezigheid van broedende vogels kunnen versturende werkzaamheden (kap van het bos en het dempen van de poel) het beste plaatsvinden in de periode van half augustus tot half oktober. Het is noodzakelijk om kort voor het dempen van de poel eventueel nog aanwezige dieren of larven handmatig weg te vangen en uit te zetten in een geschikte poel in de omgeving. Op dit moment zijn deze poelen nog niet aanwezig. Vroegtijdige realisatie van nieuwe, voor de soort geschikte poelen in de omgeving is dus belangrijk, voorafgaand aan vernietiging van het bestaande poelkikkerbiotoop. Belangrijk bij de aanleg van nieuwe poelen is dat deze bestaan uit geïsoleerd liggende, zwak zure, stilstaande wateren, bij voorkeur met een rijk begroeide oeverzone en weinig schaduw.

Met betrekking tot de uitvoeringsperiode kan worden overwogen om het dempen van de poel en het kappen van het bos in twee periodes uit te voeren. Poelkikker overwinteren meestal op het land en niet in het water. Belangrijk is dan wel dat de aanwezige populatie vroegtijdig wordt weggevangen en overgezet naar een geschikte poel in de omgeving.

Voor de overige aangetroffen amfibieënsoorten vormen met name de bouselementen rondom het rietmoeras een geschikt overwinteringsbiotoop. Een klein aantal dieren zou kunnen overwinteren in de strooisellaag van ruigtekruiden in drogere gebiedsdelen in het huidige rietmoeras. Versturende werkzaamheden in het rietmoeras (buiten het voortplantingsseizoen) leiden naar verwachting niet tot grote sterfte van algemene amfibieën als bastaardkikker, bruine kikker, kleine watersalamander en gewone pad. De poelkikker is hier niet aangetroffen en wordt hier ook niet verwacht. Werkzaamheden in het rietmoeras kunnen in een ruimere periode plaatsvinden van eind juli tot (afhankelijk van de duur van de winter) eind februari/begin maart. Het uitvoeren van werkzaamheden tijdens vorst moet worden afgeraden vanwege negatieve effecten op soorten als waterspitsmuis en dwergmuis.

Effecten op vissen

De visfauna van de beek, een overigens gegraven waterloop, is weinig soortenrijk. Wel zijn enkele beschermde biermpjes aangetroffen (tabel 2). In het nieuwe watersysteem van Kristalbad komt de beek te vervallen en stroomt het water vanuit de rioolzuivering door verschillende gebiedsdelen om uiteindelijk uit te monden in een waterloop aan de noordzijde van het gebied. Stromend water blijft dus aanwezig, maar niet zozeer in de vorm van een beek. Afhankelijk van de uiteindelijke werking van het nieuwe waterzuiveringssysteem, kunnen zich in de lijnvormige, stromende waterlopen van en naar Kristalbad biermpjes handhaven. De gebiedsdelen binnen Kristalbad lijken niet langer geschikt voor biermpje, vooral ook door het ontbreken van een stenige en zandige bodem. Het is niet waarschijnlijk dat het verdwijnen van een deel van de beek een negatief effect heeft op de populatie van biermpje hier. Het biermpje komt bovendien vrij algemeen voor. De delen van de beek boven- en benedenstrooms van Kristalbad blijven ongewijzigd aanwezig.

Een negatief effect op biermpje is mogelijk te verwachten bij de herinrichtingswerkzaamheden wanneer de beek wordt vergraven en gedempt. Waterschap Regge en Dinkel werkt met de Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen (*Unie van Waterschappen, 2006*). Het biermpje valt in tabel 2 van de Flora en faunawet en daarmee binnen de werking van de gedragscode. Ook op ruimtelijke ontwikkelingen zoals de herinrichting van Kristalbad is de gedragscode van toepassing. Strikt beschermde soorten (tabel 3) vallen buiten de werking van de gedragscode wanneer er sprake is van ruimtelijke ontwikkelingen. Voor deze soorten dient nog steeds een ontheffing te worden aangevraagd. Het aanvragen van een ontheffing voor het biermpje is dus niet noodzakelijk, mits gewerkt wordt volgens de voorwaarden uit de genoemde gedragscode.

Mitigerende maatregelen voor vissen

Voor een beschrijving van mitigerende maatregelen en meeste geschikte uitvoeringsperiode(n) wordt verwezen naar de Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen (*Unie van Waterschappen, 2006*).

3.6 Overige soorten

Er zijn tijdens de veldonderzoeken geen andere bijzondere of beschermde soorten aangetroffen dan al eerder beschreven. Het gaat om een kleine groep van beschermde planten, reptielen en ongewervelden. Door het ontbreken van geschikt habitat worden deze ook niet binnen het plangebied verwacht. Van negatieve effecten op deze soorten zal dan ook geen sprake zijn. Het aanvragen van een ontheffing of het treffen van maatregelen om effecten te beperken dan wel te mitigeren is niet noodzakelijk.

3.7 Ontheffingsaanvraag noodzakelijk voor waterspitsmuis en poelkikker

De Gedragscode voor de Waterschappen is opgesteld voor bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke ontwikkelingen. De gedragscode is niet van toepassing op de groep van strikt beschermde soorten (tabel 3). Een en ander maakt dat voor de waterspitsmuis en poelkikker (beiden tabel 3-soorten) een ontheffing noodzakelijk is wanneer overtreding van de verbodsbepalingen van de Flora en faunawet niet kan worden voorkomen.

Poelkikker

De herinrichting van het plangebied Kristalbad vormt een ruimtelijke ontwikkeling of inrichting. Door een recente uitspraak van de Raad van State is het niet langer mogelijk om voor soorten uit Bijlage IV van de Habitatrichtlijn een ontheffing te verlenen op basis van dit belang. Dit belang staat namelijk niet in de Habitatrichtlijn. De poelkikker valt binnen Bijlage IV van de Habitatrichtlijn (opgenomen in bijlage 3 van de Flora en faunawet). De herinrichting van Kristalbad moet worden gezien als een ruimtelijke ontwikkeling. De herinrichting van Kristalbad moet zich daarom richten op het voorkómen van het overtreden van de Flora en faunawet. Alleen dan is het aanvragen van een ontheffing niet noodzakelijk. Handhaving van de bestaande poel met poelkikker blijkt niet mogelijk. Belangrijk is het daarom om binnen het

plangebied nieuw leefgebied voor poelkikker aan te leggen. Dit bestaat uit tenminste één poel omringd door overwinteringsbiotoop in de vorm van bos, struweel en ruigte. Poelkikkers hebben een voorkeur voor voedselarme, schone en zwak zure, stilstaande wateren in bos- en heidegebieden. De inrichtingseisen zijn reeds doorgespeeld aan de partijen die zijn betrokken bij het eerste ontwerp. Daarnaast zullen de eerder genoemde mitigerende maatregelen moeten worden uitgevoerd. Geadviseerd wordt om de genoemde maatregelen uit te werken in een gedetailleerd mitigatieplan en deze als ontheffingsaanvraag in te dienen bij de Dienst Regelingen. Zij beoordeelt vervolgens of uw maatregelen voldoende zijn en of er inderdaad geen ontheffing nodig is. U moet dit doen, hoe vreemd ook, door dus eerst ontheffing aan te vragen.

Waterspitsmuis

Waterspitsmuis valt binnen bijlage 1 van AmvB (tabel 3 in de Flora en faunawet). Voor deze soort kan nog steeds ontheffing worden verleend. Wij adviseren dan ook om voor deze soort ontheffing aan te vragen vanwege mogelijke verstoring en vernieling van verblijfplaatsen en leefgebied. Ook voor de waterspitsmuis zullen de mitigerende maatregelen meer gedetailleerd moeten worden uitgewerkt om te komen tot een kansrijke ontheffingsaanvraag. Dit kan in combinatie met de maatregelen voor poelkikker.

3.8 Afbakening

De initiatiefnemer of opdrachtgever is verantwoordelijk voor het gebruik van de rapportage. Eelerwoude aanvaardt geen aansprakelijkheid voor de inhoud, interpretaties of conclusies indien gebruik wordt gemaakt van deelaspecten of gedeelten van deze rapportage zonder verwijzing naar de volledige rapportage. Bovendien aanvaardt Eelerwoude geen aansprakelijkheid voor kosten en vertraging die optreden door het voorkomen van beschermde flora en fauna en de gevolgen die de wet daaraan stelt.

De Flora- en faunawet is constant in beweging. Naar aanleiding van enkele recente uitspraken

van de rechter wordt de interpretatie van de wetgeving momenteel door het Ministerie van LNV heroverwogen en mogelijk ook bijgesteld. De gevolgen hiervan zijn op dit moment niet bekend en kunnen we ook niet inschatten. U kunt zich op de hoogte houden via de informatie op de site van het Ministerie van LNV (www.minlnv.nl). Uiteraard kunt u ook contact met ons opnemen over de laatste stand van zaken.

LITERATUUR

Bode, A.D., Dijkstra, A.J., Hoekstra, B; Hoeve, R., Zollinger, R., Bureau Natuurbalans/Limes Divergens, 1999. *De zoogdieren van Overijssel. Voorkomen, verspreiding en ecologie van de in het wild levende zoogdieren*. Waanders Uitgevers, Zwolle.

Eelerwoude, 2004, *Flora- en faunaonderzoek Kanaalzone, gemeente Enschede*, Eelerwoude, Goor

Eelerwoude, 5 maart 2009. *Verkennd Flora- en faunaonderzoek Kristalbad*. Eelerwoude, Goor.

Grontmij Nederland B.V., 2004, *Ecologische verbindingzone Enschede-Hengelo*, Project 141898, Arnhem/Zwolle, Grontmij Nederland B.V.

Koninklijke Vermande, 1999-2006, *Planten en dieren, Flora- en faunawet, band 1, 2, 3 en 4*, SDU Uitgeverij, Den Haag

Limpens, H. K, Mosterd & W. Bongers, 1997. *Atlas van de Nederlandse vleermuizen, onderzoek naar verspreiding en ecologie*, KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2004, *501 Algemene Maatregel van Bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden.

Snaak, G., 2008. *Prooidieren kerkuil in Noordoost-Nederland en het graafschap Bentheim (1992-2007)*. Natuur- en milieuvereniging Het Stroomdal, Schoonebeek.

Unie van Waterschappen, oktober 2006. *Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen*. Unie van Waterschappen, Den Haag.

BIJLAGE 1 FLORA- EN FAUNAWET

Inleiding

Per 1 april 2002 is de Flora- en faunawet in werking getreden. In deze wet, gepubliceerd op 14 juli 1998 in het Staatsblad 402, is de soortbescherming geregeld van in Nederland inheemse in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. De wet sluit aan op de Europese natuurregeling (Natura 2000). De wet is in plaats gekomen voor de Jachtwet, de Vogelwet 1936, de soortenparagraaf uit de Natuurbeschermingswet, de Wet bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten en de soortbeschermingscomponent uit de Europese Habitatrichtlijn en de Europese Vogelrichtlijn. Deze Europese soortenbescherming heeft met de Flora- en faunawet dus een Nederlandse vertaling gekregen.

Zorgplicht

De Flora- en faunawet gaat over de bescherming van ongeveer 500 planten- en diersoorten, van de 36.000 soorten die in Nederland voorkomen. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij-principe'). Centraal staat hierbij de zorgplicht, wat inhoudt dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten en hun leefomgeving. De wet erkent hierbij de intrinsieke waarde van de in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. Alle soorten hebben een eigen rol in het ecosysteem en dragen bij aan de biodiversiteit. Dat betekent dat voor de wet alle dieren en planten van onvervangbare waarde zijn en dat daar dus zorgvuldig mee omgegaan moet worden. Het gevolg is onder andere, dat iedereen die redelijkerwijs weet of kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor beschermde dier- of plantensoorten worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten, dan wel naar redelijkheid alle maatregelen te nemen om die gevolgen te voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Beschermde soorten

Via de Flora- en faunawet worden de volgende planten- en diersoorten beschermd:

- ruim 100 inheemse plantensoorten die van nature in Nederland in het wild voorkomen;
- alle soorten vogels die van nature op het grondgebied van de lidstaten van de EU in het wild voorkomen;
- alle zoogdieren die van nature in Nederland in het wild voorkomen, met uitzondering van bruine rat, zwarte rat en huismuis;
- alle amfibieën en reptielen die van nature in Nederland in het wild voorkomen;
- vissen, en schaal- en schelpdieren voor zover ze niet onder de Visserijwet vallen;
- bepaalde soorten insecten (bijvoorbeeld vlinders, libellen en mieren);

Als beschermde inheemse soort kunnen door middel van algemene maatregel van bestuur worden aangewezen. Het gaat om soorten die van nature in Nederland voorkomen en: die in hun voortbestaan bedreigd of gevaar lopen in hun voortbestaan bedreigd worden; mogelijk in hun voortbestaan bedreigd worden door overmatige benutting en die uit Nederland zijn verdwenen, maar waarvan de kans op terugkeer reëel is.

Verbodsbepalingen

Om de instandhouding van de wettelijk beschermde soorten te waarborgen, moeten negatieve effecten op die instandhouding voorkomen worden. Welke negatieve effecten dat precies zijn, kan niet in een lijst opgesomd worden. Dat is afhankelijk van soort, locatie en aard van de ingreep. Om die bescherming toch enigszins concreet te maken, zijn een aantal voor planten en dieren schadelijke handelingen als verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet opgenomen. De belangrijkste artikelen zijn:

- Artikel 8: het is verboden beschermde planten te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
- Artikel 9: het is verboden beschermde dieren te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Artikel 10: het is verboden beschermde dieren opzettelijk te verontrusten.
- Artikel 11: het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
- Artikel 12: het is verboden eieren van beschermde dieren te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Ontheffing

Bij werkzaamheden waarbij een schadelijk effect optreedt voor beschermde soorten, is een ontheffing of vrijstelling nodig op de in de wet gestelde verbodsbepalingen (artikel 8 tot en met 18). In artikel 75 van de Flora- en faunawet wordt de mogelijkheid geboden om ontheffing aan te vragen op de verbodsbepalingen. De bevoegdheid om een ontheffing te verlenen in het kader van artikel 75 van de Flora- en faunawet ligt bij de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Een aanvraag tot ontheffing kan worden ingediend bij Dienst Regelingen van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Bij de ontheffingverlening gelden, afhankelijk van de status van de soort, verschillende voorwaarden waaraan voldoen moet worden. Onderscheid wordt gemaakt in een lichte toets en een uitgebreide toets.

De **lichte toets** geldt voor algemene soorten en overige soorten (categorie 1 en 2; zie vrijstelling). De lichte toets houdt in dat de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen (doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding).

De **uitgebreide toets** geldt voor soorten die in bijlage IV van de Habitatrictlijn zijn opgenomen, voor soorten van bijlage 1 AMvB artikel 75 en voor beschermde vogelsoorten (categorie 3; zie vrijstelling). De uitgebreide toets houdt in dat:

- de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen (doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding) en
- er geen alternatief is voor de activiteiten en
- er sprake is van groot maatschappelijk belang (zoals volksgezondheid, openbare veiligheid et cetera) en
- de werkzaamheden zodanig worden uitgevoerd dat er sprake is van zorgvuldig handelen.

Vrijstelling

In het *'Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen'*, ook wel AMvB artikel 75 genoemd, zijn (onder andere) een aantal wijzigingen rondom ontheffingen en vrijstellingen beschreven. In het kort houdt de wijziging in dat niet altijd meer een ontheffing noodzakelijk is. De vrijstellingsregeling bevat vrijstellingen voor activiteiten die vallen onder:

- bestendig beheer en onderhoud (ook in landbouw en bosbouw),
- bestendig gebruik en
- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen.

Hierbij is onderscheid gemaakt in drie categorieën, waarin soorten zijn ingedeeld op basis van zeldzaamheid en kwetsbaarheid.

Tabel 1 – Algemene soorten

Voor deze soorten geldt de lichtste vorm van bescherming. Als de werkzaamheden of activiteiten vallen onder de hierboven beschreven activiteiten, dan geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van Artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de lichte toets. Uiteraard geldt wel de algemene zorgplicht.

Tabel 2 – Overige soorten

Deze soorten genieten een zwaardere bescherming. Er geldt alleen een vrijstelling als sprake is van werkzaamheden of activiteiten zoals hierboven beschreven én indien gehandeld wordt volgens een, door de Minister van LNV, goedgekeurde gedragscode. Indien niet gewerkt wordt volgens een gedragscode, kan het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk zijn. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de lichte toets, waarbij wordt gekeken naar de gunstige staat van instandhouding.

Tabel 3 – Soorten, genoemd in bijlage IV van de Habitatrictlijn en in bijlage 1 AMvB artikel 75

Deze soorten genieten de zwaarste bescherming. Ook al is sprake van werkzaamheden zoals hierboven beschreven, dan hangt het van de precieze aard van de werkzaamheden en van de betrokken soort(en) af of een vrijstelling met gedragscode geldt, of een ontheffing noodzakelijk is. Voor de soorten die zijn genoemd in bijlage IV van de Habitatrictlijn wordt geen ontheffing verleend bij ruimtelijke ontwikkelingen. Voor de soorten van bijlage 1 geldt dat bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting voor verstoring altijd een ontheffing moet worden aangevraagd. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de uitgebreide toets.

Vogels

Vogelsoorten zijn niet opgenomen in de hierboven genoemde categorieën. Voor verstoring van vogels en vogelnesten wordt geen ontheffing verleend voor ruimtelijke inrichting of ontwikkeling en niet voor dwingende redenen van openbaar belang. Voor vogels geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Dat zijn: bescherming van flora en fauna, veiligheid van het luchtverkeer,

volksgezondheid of openbare veiligheid. Van een (beperkt) aantal vogels is de nestplaats jaarrond beschermd. De nesten van 'categorie 5-soorten' zijn alleen jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen. Voor de overige vogelsoorten geldt dat verstoring van broedende exemplaren is verboden. Buiten het broedseizoen mogen de nestplaatsen, zonder ontheffing, worden verstoord. Daarbij geldt geen standaardperiode voor het broedseizoen. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De meeste vogels broeden tussen medio maart en medio juli.

Mitigatie

Negatieve effecten en daarmee een ontheffingsaanvraag kunnen worden voorkomen door vooraf gaand aan het project mitigerende (= verzachtende) maatregelen op te stellen en uit te voeren. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort.

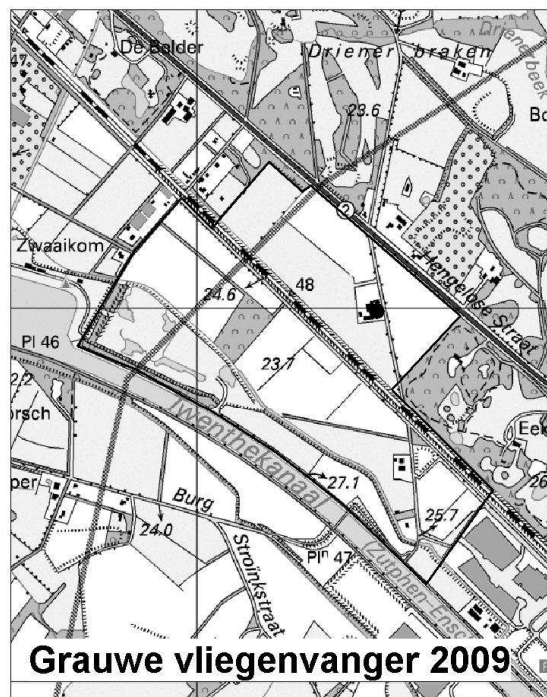
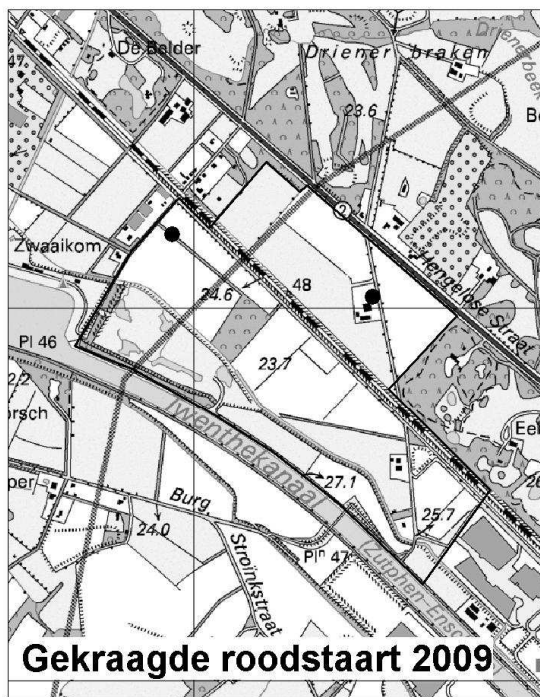
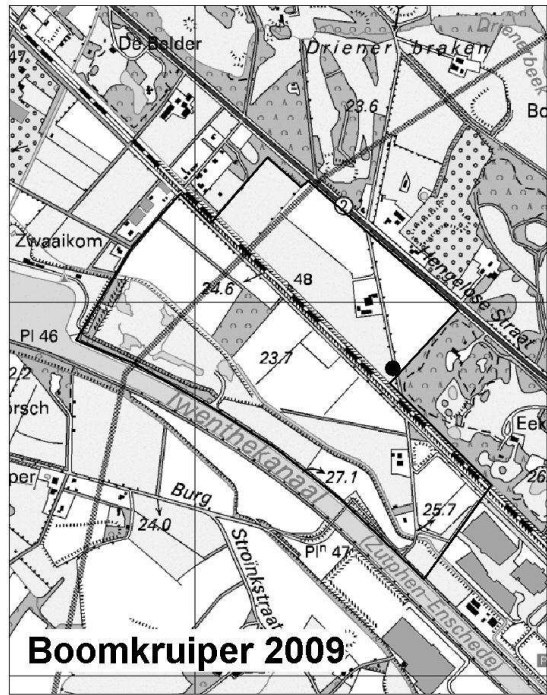
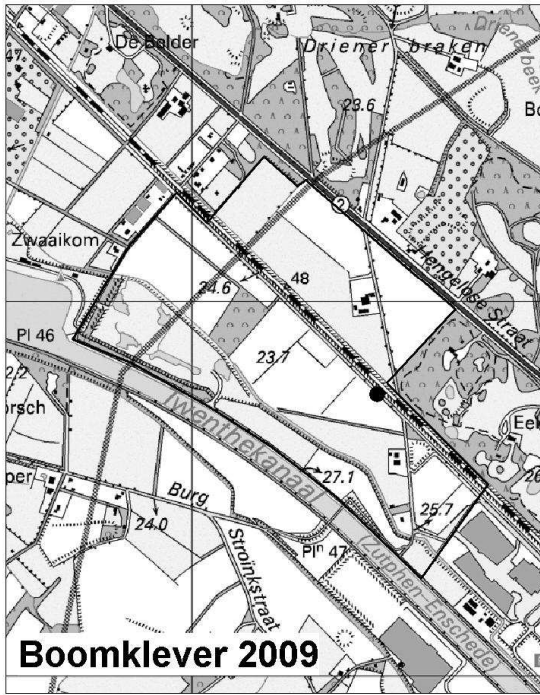
BIJLAGE 2 VOORLOPIG ONTWERP

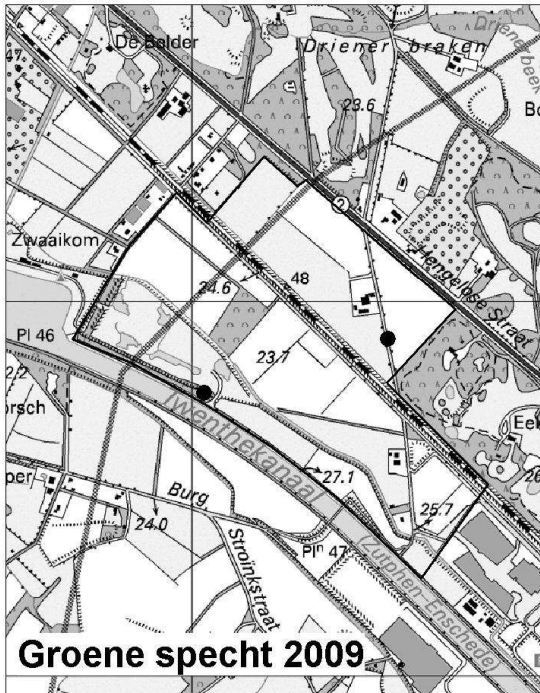
(bron : Eelerwoude, 21 september 2009).

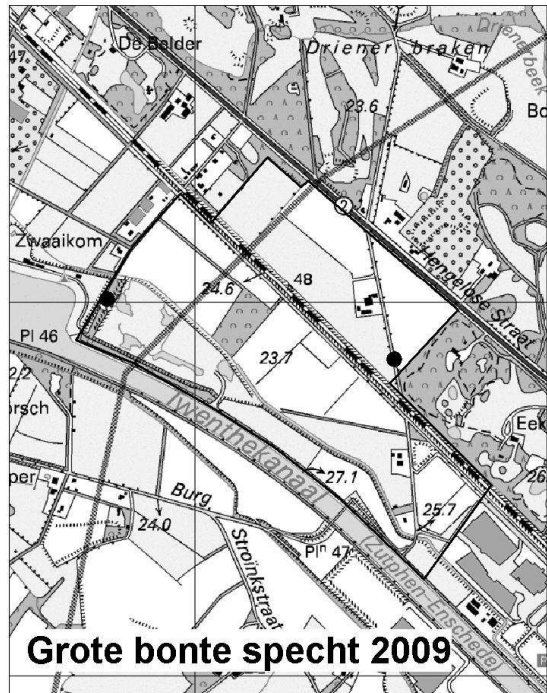
BIJLAGE 3 VERSPREIDINGSKAARTEN BROEDVOGELS

Elke stip in het kaartbeeld is een territorium.

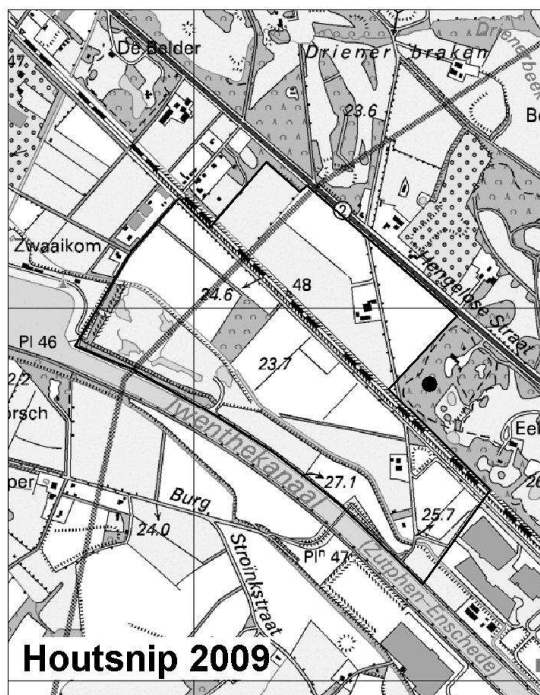

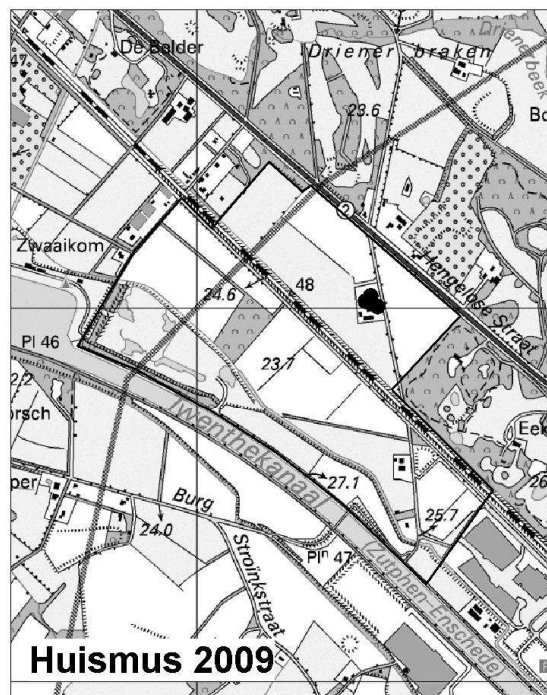
Groene specht 2009

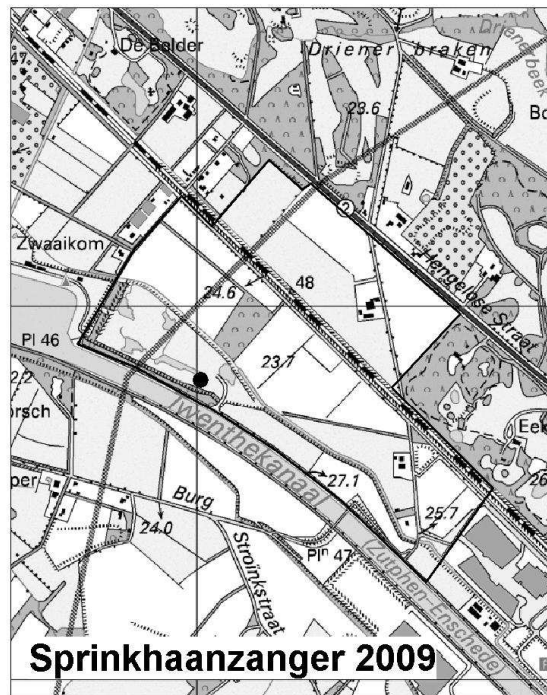
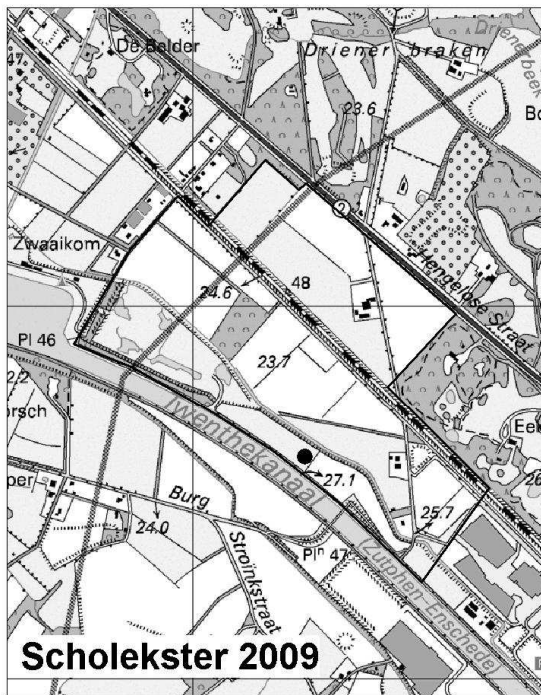
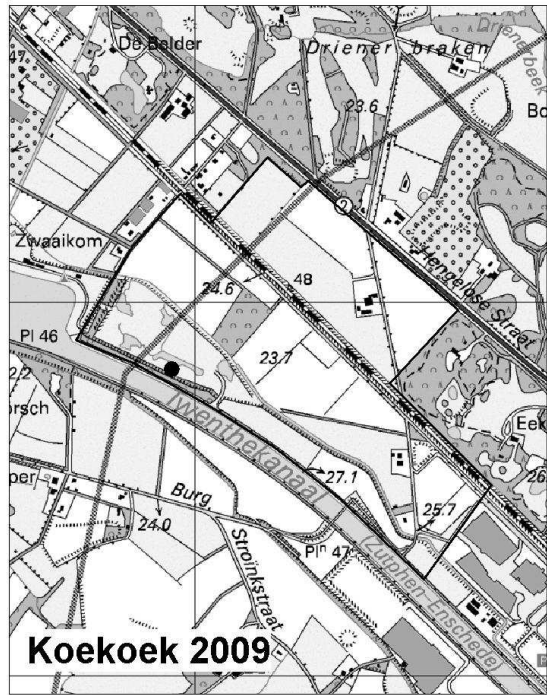
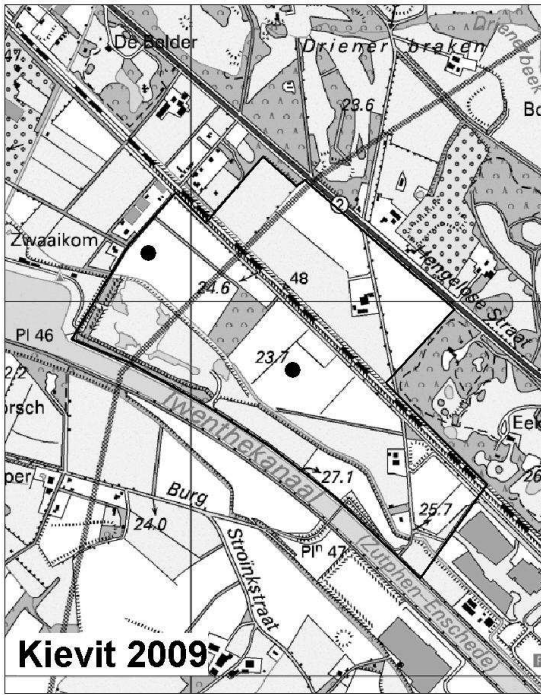
Grote bonte specht 2009

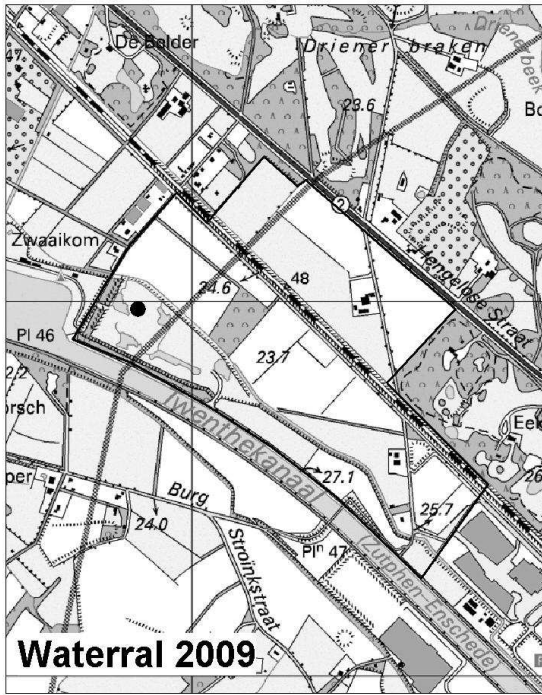

Houtsnip 2009

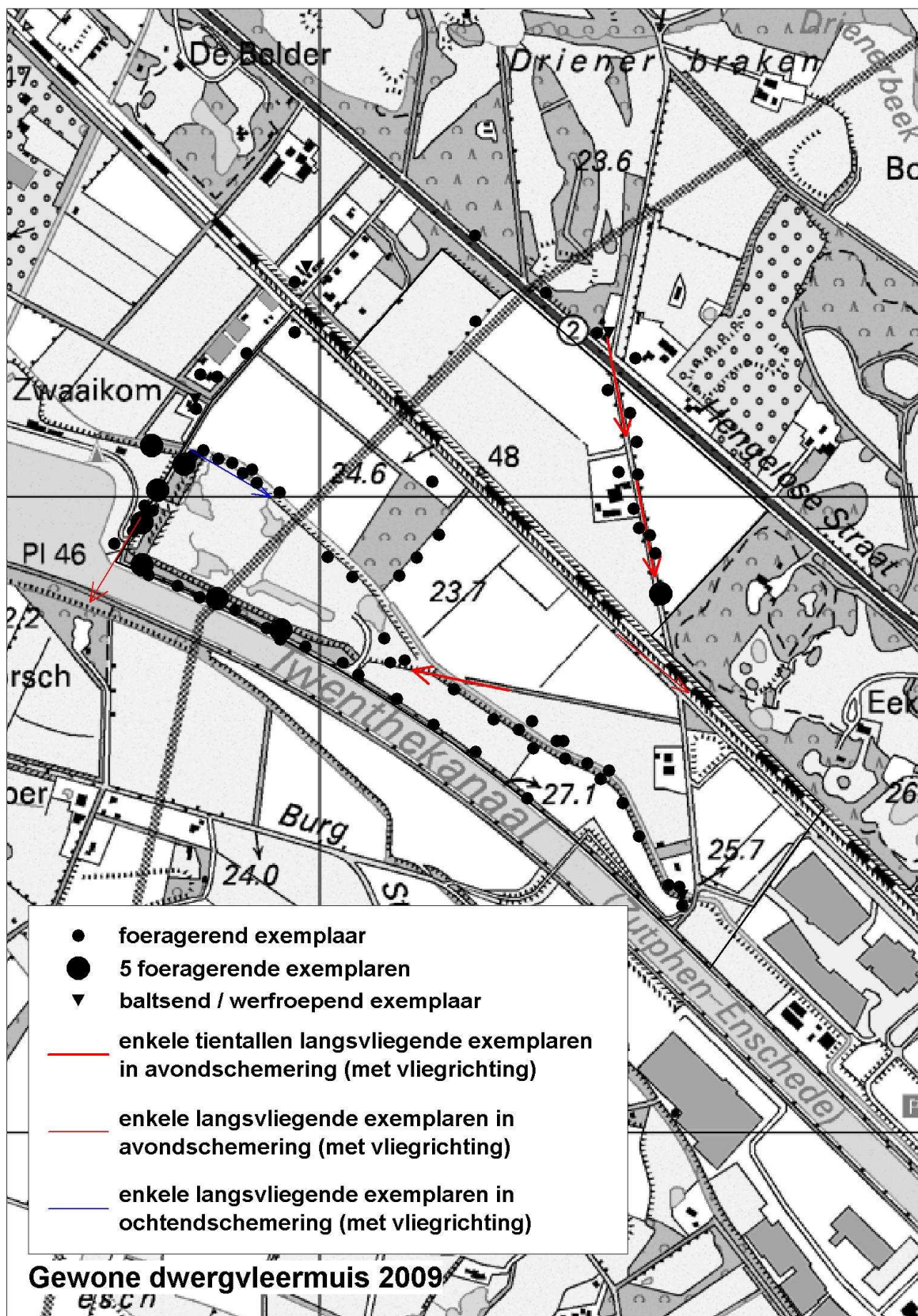

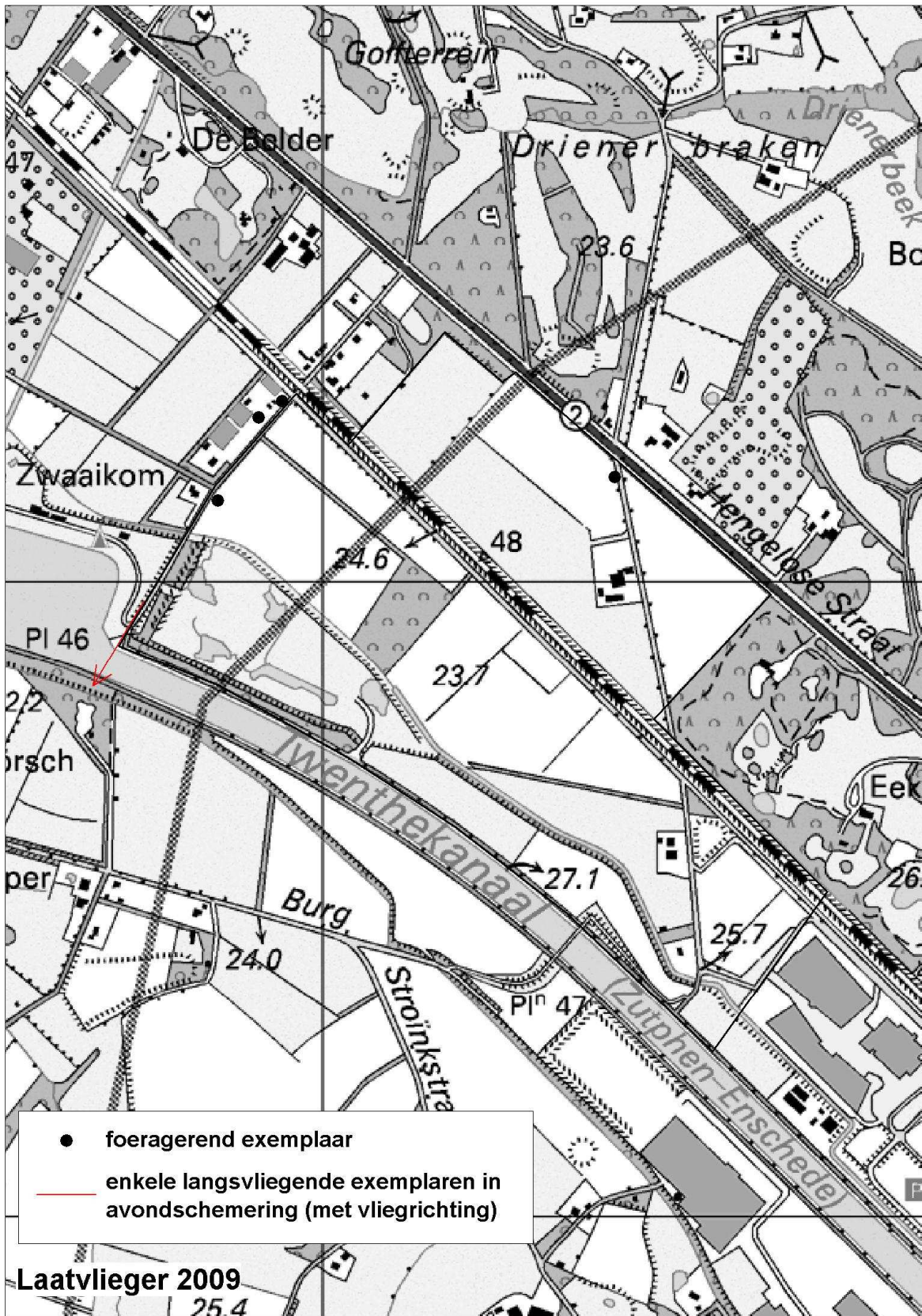
Huisumus 2009

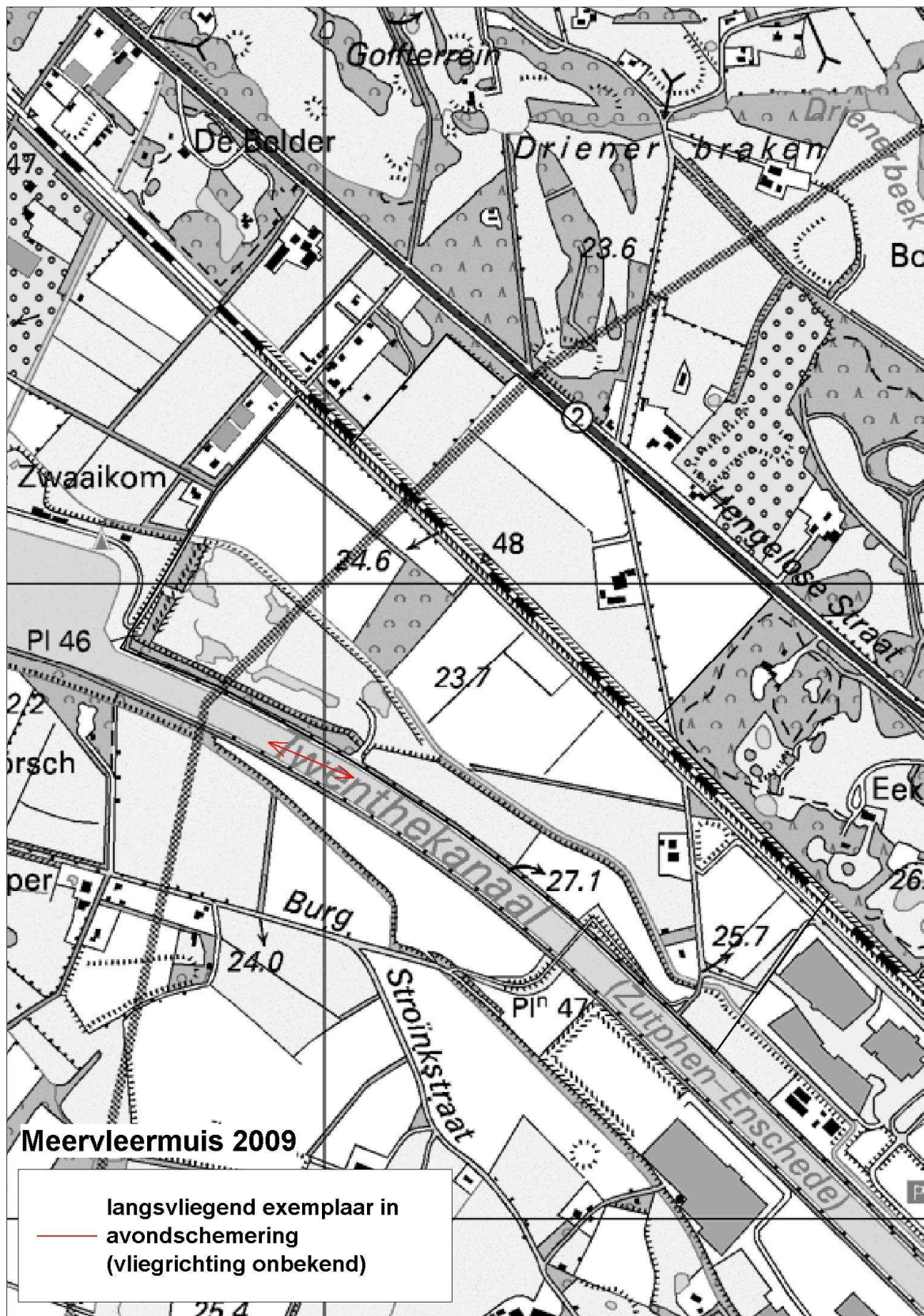

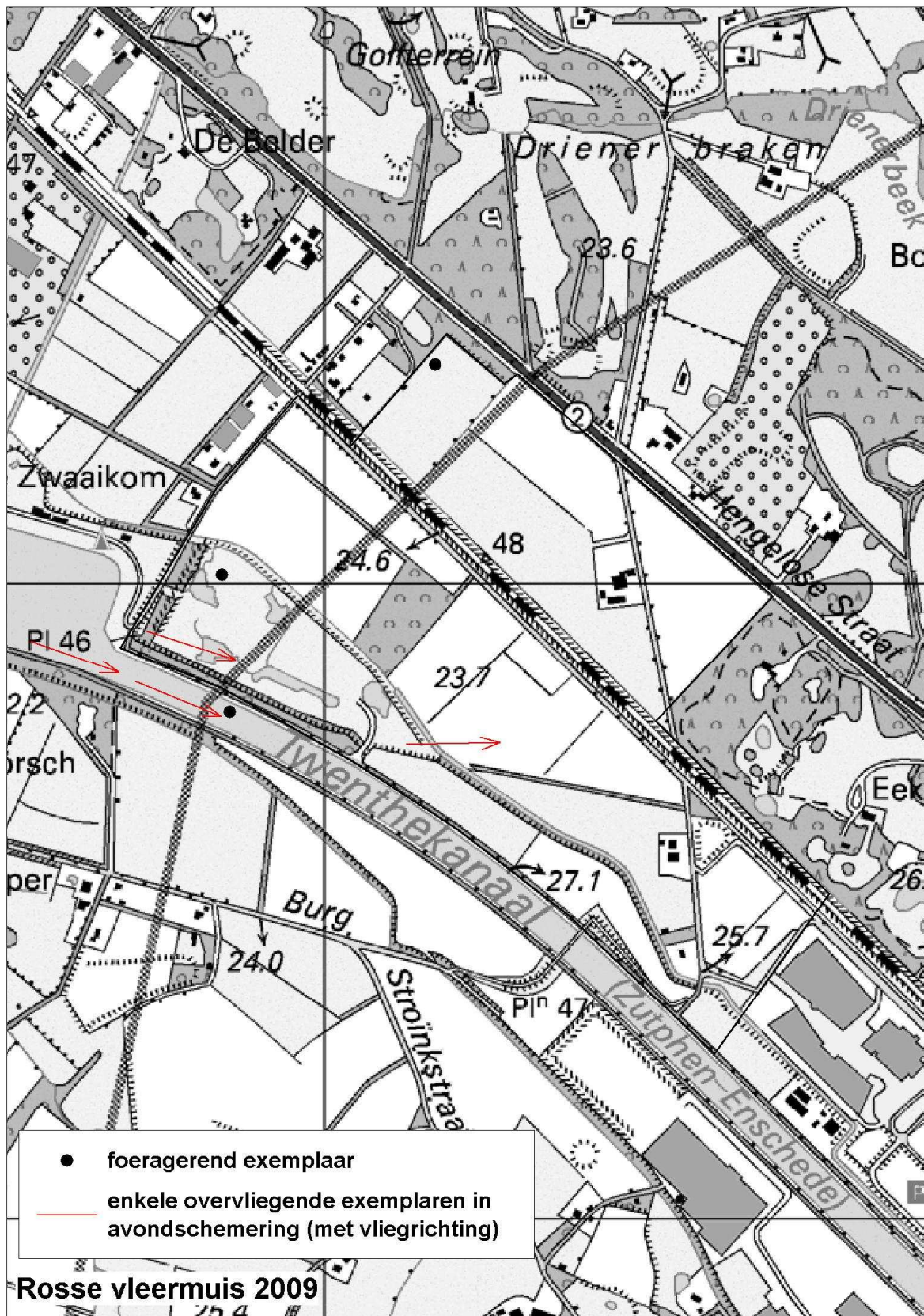

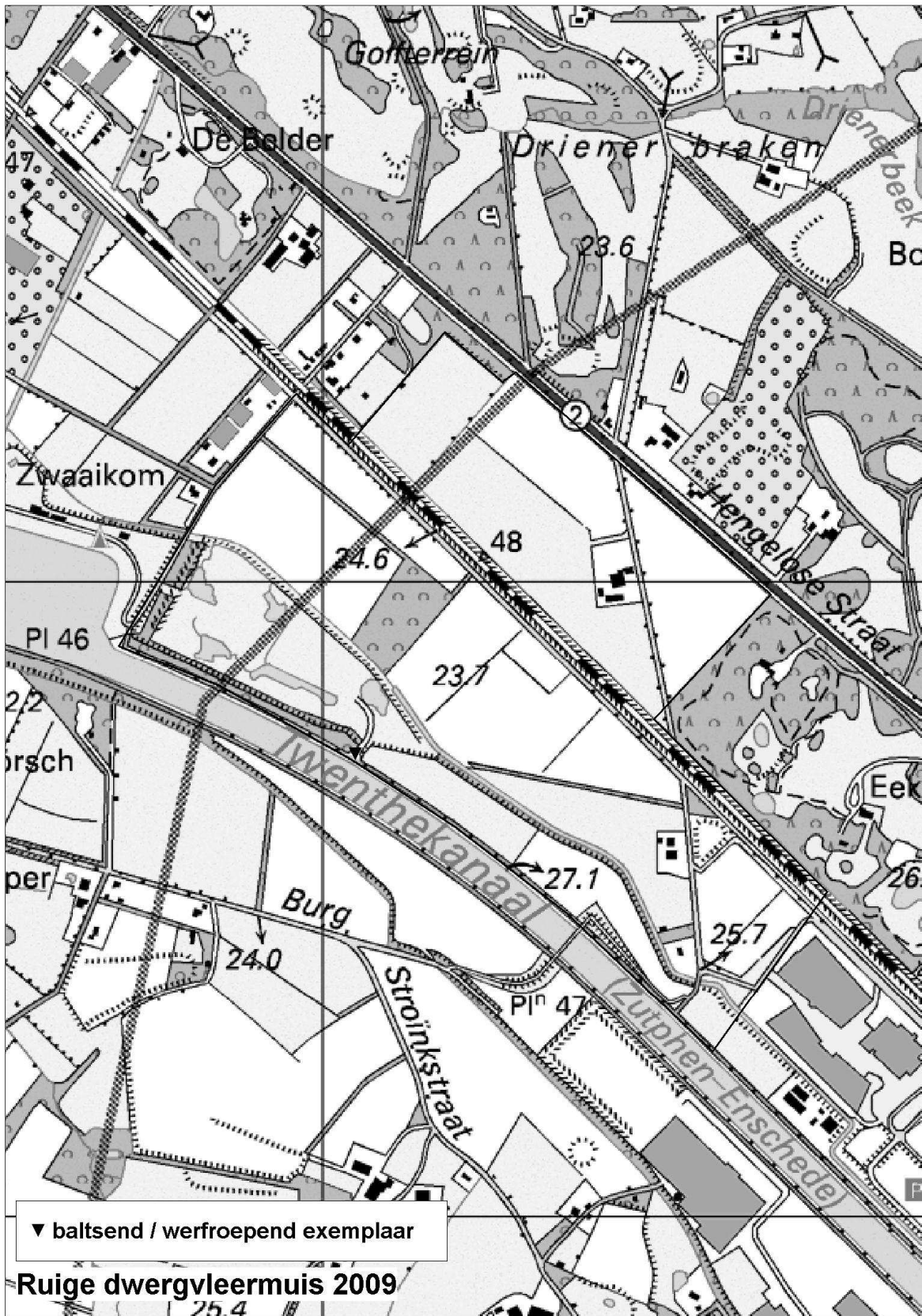
BIJLAGE 4 VERSPREIDINGSKAARTEN VLEERMUIZEN

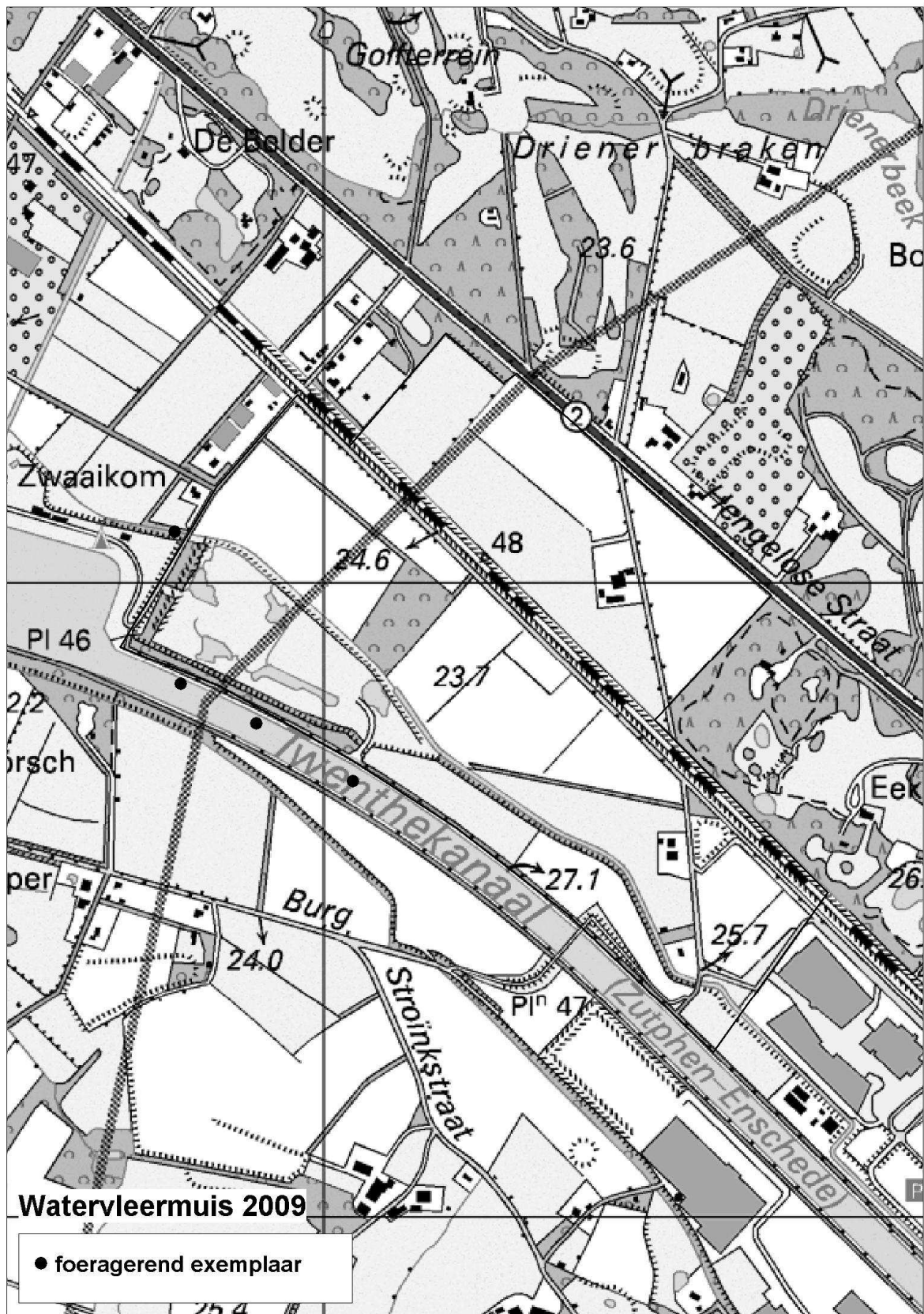

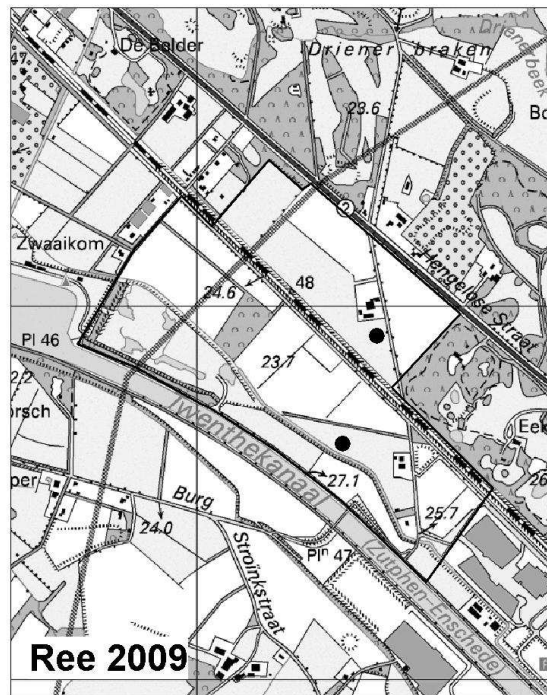
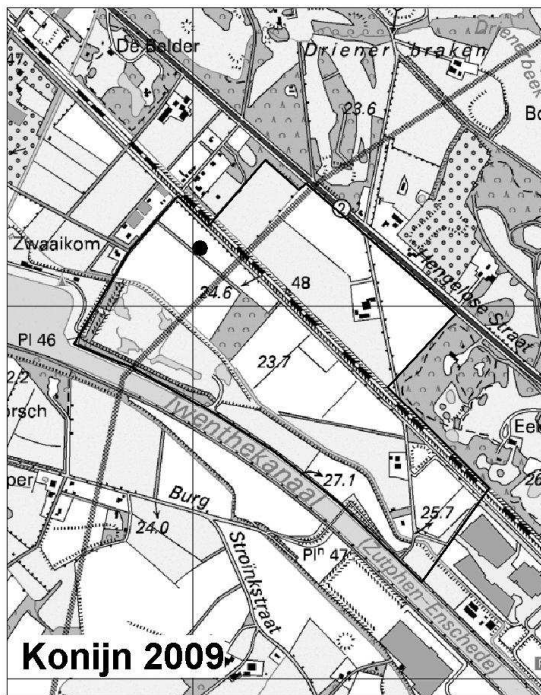
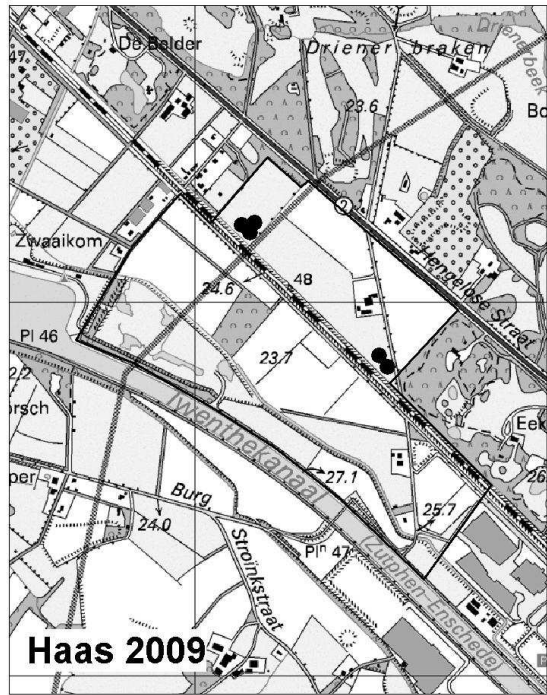
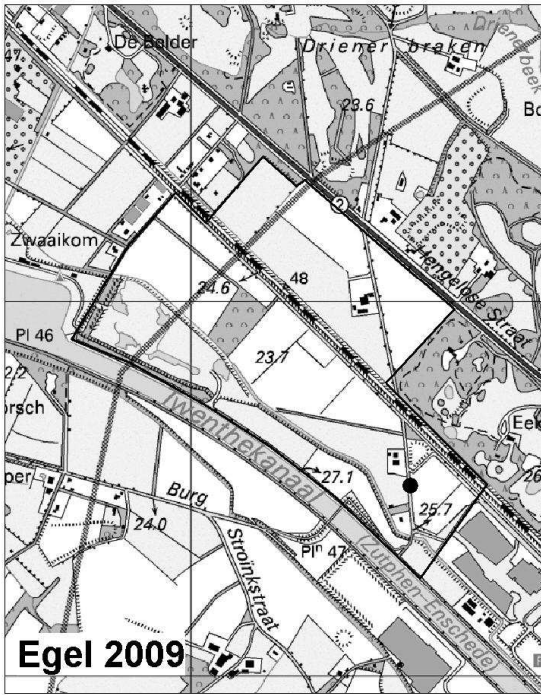

BIJLAGE 5 VERSPREIDINGSKAARTEN OVERIGE ZOOGDIEREN

BIJLAGE 6 VERSPREIDINGSKAARTEN AMFIBIEËN

